

УДК 336.143:005.21:504.03(477) <https://doi.org/10.31713/ve220259>

JEL: H72

Ляхович О. О. [1; ORCID ID: 0000-0002-6770-7970],

к.е.н., доцент,

Мельник Л. М. [1; ORCID ID: 0000-0003-1731-1860],

к.е.н., доцент,

Ширко Б. Ф. [2; ORCID ID: 0000-0001-9430-5136],

к.е.н., доцент

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне²Надслучанський інститут Національного університету водного господарства та природокористування, м. Березне

ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено сутність фінансової стійкості місцевих бюджетів як ключового чинника забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку територіальних громад. Визначено основні проблеми, що впливають на фінансову стійкість місцевих фінансів в Україні, зокрема нерівномірність податкової бази, залежність від трансфертів та високий рівень соціальних видатків. Обґрунтовано необхідність впровадження сучасних інструментів управління місцевими фінансами для підвищення їх стійкості. Підкреслено взаємозв'язок між фінансовою стійкістю місцевих бюджетів та цілями сталого розвитку.

Ключові слова: місцевий бюджет; фінансова стійкість; сталий розвиток; джерела фінансування.

Вступ. Фінансова стійкість місцевого бюджету розглядається як ключова характеристика бюджетної системи, яка відображає її спроможність функціонувати в умовах змін економічного середовища, макрофінансових коливань, загроз та обмежень. У контексті війни, економічної нестабільності, міграційних процесів і зростання навантаження на місцеві бюджети особливо важливим стає забезпечення фінансової рівноваги та здатності громади до самофінансування. Також фінансова стійкість місцевих бюджетів набуває особливого значення в умовах посилення впливу глобальних економічних викликів, соціальних трансформацій та екологічних загроз. У контексті сталого розвитку фінансова спроможність органів місцевого самоврядування стає не лише показником їх

платоспроможності, а й індикатором їх спроможності виконувати соціально-економічні функції, підтримувати інвестиційну привабливість регіонів та забезпечувати належну якість життя населення.

З урахуванням того, що місцеві бюджети є основним інструментом реалізації бюджетної політики на регіональному рівні, зростає потреба у всебічному вивченні інструментів підвищення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Успішне функціонування місцевого самоврядування значною мірою залежить від того, наскільки збалансованою та передбачуваною є дохідна база громади, наскільки ефективно розподіляються видатки, чи дотримується бюджетна дисципліна, та чи існують достатні фінансові резерви для реагування на виклики.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У контексті цієї проблематики значний внесок зробили українські науковці, які протягом останніх десятиліть активно досліджували питання бюджетної децентралізації, фінансової самодостатності територіальних громад, фіскальної політики на місцевому рівні. Зокрема, серед українських вчених активно досліджують дану проблематику І. Лютий, А. Крисоватий, Ю. Пасічник, І. Чугунова, О. Білоус, В. Вишневецький, І. Луніна, В. Пархоменко, М. Кравченко, І. Кузьміна, О. Дядюк, О. Сунцова та ін. Поряд з цим зазначимо, що серед закордонних дослідників слід виокремити Річарда М. Бьорда, Річарда А. Масгрейва, Анвара Шах, Рой Баль та ін.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад фінансової стійкості місцевих бюджетів, виявлення ключових чинників, що її визначають, а також систематизація сучасних інструментів підвищення фінансової стійкості місцевих фінансів в умовах реалізації цілей сталого розвитку.

Основна частина. Фінансова стійкість місцевого бюджету є основою ефективного функціонування органів місцевого самоврядування, і одна з ключових складових для забезпечення стабільності розвитку територіальних громад [3; 6]. Це поняття відображає здатність місцевих бюджетів витримувати різноманітні економічні виклики, а також зберігати здатність до стабільного фінансування соціальних послуг, інфраструктурних проєктів та розвитку громади загалом [12; 23]. Без фінансової стійкості місцеві бюджети не здатні виконувати основні функції – забезпечення соціальних гарантій, підтримку базових інфраструктурних об'єктів,

впровадження інвестиційних проєктів та інших ініціатив, які сприяють сталому розвитку.

У працях В. Вишневського досліджено проблеми фінансової децентралізації та стійкості місцевих бюджетів. І. Луніна та В. Пахаренко [5; 7] зосереджують свою увагу на аналізі міжбюджетних відносин, бюджетної політики та фінансової безпеки регіонів. І. Кузьміна аналізує використання програмно-цільового методу бюджетування та ефективність бюджетних видатків [4]. М. Кравченко вивчає фінансову спроможність територіальних громад та інструменти управління місцевими фінансами [3]. У працях Л. Стельмах розглянуто вплив інноваційних фінансових інструментів на стійкість бюджетів [9].

Фінансова стійкість бюджету на місцевому рівні вимагає не лише ефективного використання наявних фінансових ресурсів, а й здатності громади адаптуватися до зовнішніх економічних змін, кризових явищ, коливань на ринку праці, впливу змін у державному бюджетному законодавстві, а також урахування соціально-економічної ситуації на території. Вона вимагає постійної уваги до структури доходів місцевого бюджету, ефективного управління видатками, підтримання платоспроможності бюджету та гарантування стабільності фінансування основних соціальних програм [5].

На основі вищенаведеного, фінансову стійкість місцевого бюджету слід розглядати як його здатність стабільно виконувати зобов'язання перед громадою та забезпечувати безперервність фінансування соціально-економічного розвитку території, незважаючи на вплив зовнішніх чи внутрішніх факторів. У науковій літературі [2; 3; 4; 7] виділяють такі ключові ознаки фінансової стійкості місцевих бюджетів:

- збалансованість доходів і видатків;
- наявність достатніх власних доходних джерел;
- гнучкість бюджетної політики;
- здатність акумулювати резервні кошти;
- мінімізація боргового навантаження;
- відповідність бюджетної політики цілям сталого розвитку.

З позицій сталого розвитку фінансова стійкість набуває додаткового змістового навантаження, оскільки включає екологічну, соціальну та економічну складові. Це передбачає не лише фінансову

рівновагу бюджетів, а й орієнтацію витрат на створення передумов для економічного зростання, охорони довкілля та соціальної справедливості.

Фінансова стійкість місцевого бюджету не є самоціллю, вона є лише засобом для досягнення стратегічних цілей розвитку громади. Тому необхідно з'ясувати, що саме складає основу фінансової стійкості бюджету і які фактори впливають на його здатність до стабільного функціонування. Ці фактори мають прямий вплив на здатність місцевих органів влади ефективно виконувати свої функції та стабільно забезпечувати фінансування соціальних програм (табл. 1).

Одним із основних факторів є економічна ситуація в територіальній громаді. Економічний розвиток території формує базу доходів місцевих бюджетів, адже від рівня виробництва, зайнятості та бізнес-активності залежить надходження податків і зборів. Високий рівень інвестиційної привабливості створює додаткові джерела фінансування для місцевих проєктів, зокрема екологічних і соціальних. У контексті сталого розвитку економічна стабільність дозволяє не лише фінансувати поточні видатки, а й інвестувати в інновації, енергоефективність та інфраструктуру. Натомість кризові явища чи війна різко скорочують доходи та створюють дефіцити, що підривають фінансову стійкість бюджетів.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на фінансову стійкість місцевого бюджету*

Група факторів	Приклади факторів	Оцінка впливу на фінансову стійкість
Економічні фактори	Динаміка валового регіонального продукту (ВРП), рівень зайнятості, стан інфляції, структура економіки	Прямий вплив на дохідну частину бюджету: збільшення ВРП підвищує податкові надходження
Соціальні фактори	Зміни в демографії (ріст чи зменшення чисельності населення), рівень бідності, міграція	Міграція може знизити кількість платників податків, що впливає на дохідну частину
Інституційні фактори	Якість місцевого управління, рівень розвитку фінансової та бюджетної інфраструктури, політична стабільність	Висока якість управління забезпечує ефективне використання ресурсів

продовження табл. 1

Бюджетно-фіскальні фактори	Міжбюджетні трансферти, дотації, субвенції, обсяг державних фінансових ресурсів	Призначені для балансування місцевого бюджету в умовах дефіциту, однак надмірна залежність від них може загрожувати фінансовій стабільності
Політичні фактори	Політична ситуація на місцевому та державному рівнях, управлінські рішення щодо розподілу фінансових ресурсів	Політична нестабільність може призвести до зниження довіри до бюджетної політики
Екологічні фактори	Стан довкілля та рівень екологічних загроз, наявність природних ресурсів, витрати на природоохоронні заходи та екологічну інфраструктуру, екологічна привабливість території для інвесторів і туристів	Несприятливий стан довкілля та екологічні загрози зумовлюють додаткові витрати місцевих, що знижує їхню фінансову стійкість. Натомість розвиток «зеленої» економіки може стати джерелом додаткових доходів та підвищення фінансової стійкості
Культурно-історичні фактори	Культурна спадщина, наявність закладів культури та мистецтва, що впливають на соціальну згуртованість і доходи від туризму, ментальні особливості населення, що визначають ставлення до податків, публічних витрат і управління	Розвинена культурна спадщина та туристична привабливість створюють можливості для поповнення бюджету, посилюючи фінансову стійкість. Натомість збереження пам'яток чи культурної інфраструктури потребує значних бюджетних витрат, що інколи перевищують фінансові можливості місцевої влади

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 5; 7; 8].

Водночас в умовах економічних криз або депресії на місцевому рівні, коли підприємства зменшують свою економічну активність, а рівень безробіття зростає, місцеві бюджети можуть зазнавати значних труднощів у залученні доходів. Зменшення податкових надходжень і падіння обсягів підприємницької діяльності створюють серйозні виклики для забезпечення фінансування поточних потреб громади, що зменшує фінансову стійкість.

Іншим важливим фактором є податкова система та структура доходів місцевого бюджету. Місцеві бюджети отримують доходи через

систему податків і зборів, що сплачуються юридичними та фізичними особами, що діють на території громади. Власні податкові надходження є одним із найбільш стійких джерел фінансування для місцевого бюджету, оскільки вони можуть бути використані для покриття поточних витрат та інвестування в розвиток території. Проте рівень власних доходів місцевого бюджету часто залежить від наявності стимулюючих заходів для підприємств і громадян, адже в умовах економічної стагнації податкові надходження можуть суттєво зменшуватись.

Залежність місцевих бюджетів від державних трансфертів (дотацій, субсидій) є ще одним важливим чинником, що впливає на фінансову стійкість. Оскільки місцеві бюджети часто не можуть покрити всі свої витрати за рахунок власних надходжень, вони змушені покладатися на міжбюджетні трансферти з державного бюджету. Ці трансферти можуть мати різну форму – дотації на вирівнювання рівня бюджетної забезпеченості, субвенції на виконання конкретних соціальних чи інфраструктурних програм. Зміни в політиці міжбюджетних трансфертів можуть суттєво вплинути на фінансову стійкість місцевого бюджету, оскільки зменшення таких трансфертів або їх несвоєчасне надходження може призвести до дефіциту бюджету та неможливості виконати свої зобов'язання.

Не менш важливим фактором, що визначає фінансову стійкість місцевих бюджетів, є ефективність управління бюджетними ресурсами. Важливо не тільки забезпечити надходження коштів до бюджету, а й грамотно розподіляти їх між різними сферами витрат. Витрати повинні бути збалансованими і відповідати пріоритетам розвитку громади. Необхідно здійснювати постійний моніторинг і аналіз витрат, забезпечувати оптимізацію видатків та усувати дублювання функцій.

Стан довкілля та наявність природних ресурсів впливають як на витратну, так і на дохідну частину місцевого бюджету. Екологічні катастрофи або високий рівень забруднення вимагають значних видатків на ліквідацію наслідків та модернізацію інфраструктури, що може послабити фінансову стійкість. Разом із тим природно-ресурсний потенціал може стати джерелом доходів, наприклад, через розвиток туризму чи видобуток корисних копалин. У сталому розвитку екологічний фактор виступає ключовим елементом, адже фінансова стійкість місцевих бюджетів має базуватися на збалансованому використанні природних ресурсів.

Культурна спадщина та історичні об'єкти можуть стати потужним джерелом доходів для місцевого бюджету через розвиток туризму та організацію культурних заходів. Водночас їхнє збереження і відновлення потребують значних капіталовкладень, що створює додаткове навантаження на бюджет. Активна культурна діяльність сприяє соціальній згуртованості та підвищує інвестиційну привабливість території. У контексті сталого розвитку культурно-історичний потенціал розглядається як ресурс для сталого економічного зростання і формування позитивного іміджу громади.

Незважаючи на впровадження бюджетної децентралізації, українські місцеві бюджети стикаються з низкою проблем, що негативно впливають на їх фінансову стійкість [5]:

- **нерівномірність податкової бази** між різними регіонами, що зумовлює відмінності у фінансових можливостях територіальних громад;
- **залежність від трансфертів** з державного бюджету, що знижує самостійність місцевих фінансів;
- **нестабільність доходів**, зокрема через вплив зовнішніх економічних шоків, воєнних дій та соціально-економічної нестабільності;
- **високий рівень видатків соціального спрямування**, що обмежує можливості фінансування розвитку інфраструктури та інвестиційних проєктів;
- **недостатній рівень інституційної спроможності** органів місцевого самоврядування, що обмежує ефективне впровадження інноваційних інструментів фінансового управління.

Річарда М. Бьорд [11] та Рой Баль [10] зазначають, що у країнах, які впроваджують фіскальну децентралізацію, подібні виклики є типовими, але їх можна долати шляхом впровадження інноваційних інструментів фінансового управління. Саме тому вище перелічені фактори зумовлюють необхідність застосування сучасних інструментів управління місцевими фінансами, орієнтованих на досягнення цілей сталого розвитку. У сучасній фінансовій практиці варто виокремити кілька ключових інструментів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості місцевих бюджетів у контексті сталого розвитку (табл. 2).

Одним із найважливіших напрямів є забезпечення стабільних

власних доходів місцевих бюджетів. На думку В. Пархоменка [7], це досягається шляхом: удосконалення адміністрування місцевих податків; розвитку цифрових реєстрів для обліку об'єктів оподаткування; створення умов для розвитку бізнесу як джерела податкових надходжень [3].

Таблиця 2

Інструменти підвищення фінансової стійкості місцевих бюджетів*

Назва інструменту	Напрями реалізації
Розширення власної дохідної бази місцевих бюджетів	– удосконалення адміністрування місцевих податків і зборів; – впровадження інноваційних підходів до визначення бази оподаткування, зокрема через цифровізацію кадастрів та реєстрів; – розвиток партнерства між громадою та бізнесом для розширення економічної бази територій; – стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва як джерела податкових надходжень
Застосування інструментів фінансового планування і прогнозування	– складання трирічних бюджетних прогнозів; – використання сценарного аналізу для оцінки впливу різних економічних та соціальних факторів на місцеві бюджети; – впровадження системи управління ризиками в бюджетному процесі
Оптимізація видатків місцевих бюджетів	– застосування програмно-цільового методу бюджетування для забезпечення прозорості та ефективності витрат; – запровадження аудиту ефективності бюджетних програм; – пріоритизація інвестиційних проєктів, які створюють довгострокову соціально-економічну віддачу; – скорочення неефективних або дублюючих бюджетних витрат
Формування резервних фондів	– чітке визначення джерел наповнення резервних фондів; – обґрунтування розміру резерву залежно від рівня ризиків та можливих втрат; – законодавче закріплення порядку використання резервних коштів
Управління муніципальним боргом	– визначати граничний рівень боргового навантаження; – застосовувати різні фінансові інструменти для диверсифікації джерел фінансування (облігації місцевих позик, публічне-приватне партнерство тощо); – оцінювати вплив боргових операцій на загальну фінансову стійкість місцевого бюджету

продовження табл. 2

Залучення альтернативних джерел фінансування	– міжнародна технічна допомога та гранти; – публічно-приватне партнерство; – зелена облігаційна емісія (Green Bonds) для фінансування екологічних проєктів; – соціальні облігації (Social Impact Bonds) для реалізації програм соціального спрямування
---	---

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4; 5; 7; 8].

Середньо- та довгострокове планування дає змогу мінімізувати ризики та забезпечити стійкість місцевих фінансів. Shah A. [13] підкреслює, що ефективне прогнозування дозволяє не лише планувати доходи і видатки, але й управляти ризиками. В Україні впровадження середньострокового бюджетного планування стало важливим кроком до фінансової стабільності [5].

Видаткова політика безпосередньо впливає на фінансову стійкість. Впровадження програмно-цільового методу бюджетування дозволяє підвищити ефективність витрат і уникати дублювання бюджетних програм. Дослідження підтверджує, що чіткий зв'язок між витратами та результатами є запорукою стійкості місцевих фінансів [3].

Борг може стати як ресурсом розвитку, так і джерелом ризику. За таких умов для забезпечення стійкості важливо дотримуватися граничних показників боргового навантаження. В Україні муніципальні запозичення поки залишаються обмеженими, але з огляду на досвід OECD-країн вони можуть стати ефективним інструментом інвестування у розвиток територій.

Особливої актуальності в умовах сталого розвитку набуває залучення позабюджетних ресурсів. У цьому контексті варто відзначити такі джерела, як міжнародні гранти; публічно-приватне партнерство; випуск «зелених» облігацій для екологічних проєктів.

М. Кравченко зазначає, що «зелені» облігації не лише приваблюють інвестиції, а й формують екологічно відповідальний імідж територіальної громади та випускаються з метою фінансування екологічно чистих проєктів [3]. Також соціальні облігації можуть використовуватися для фінансування проєктів, спрямованих на покращення соціальних умов, зокрема в сфері охорони здоров'я, освіти та відновлення інфраструктури особливо після війни. Такі

інструменти приваблюють інвесторів, які орієнтуються на сталий розвиток і соціальні цілі.

Поряд з цим варто відмітити, що під час війни залучення коштів через проєкти державно-приватного партнерства є одним з найбільш важливих інструментів, які мають бути направлені розробку та постачання нових оборонних технологій, закупівлю та постачання озброєння і техніки, логістику та забезпечення армії, кібербезпеку та захист інформаційної інфраструктури, обслуговування та ремонт військової техніки, підтримку та модернізацію військових баз.

У післявоєнний період за допомогою механізму ДПП можна продовжувати залучати приватні інвестиції для фінансування великих державних проєктів без необхідності прямого державного фінансування. Це може включати будівництво та управління інфраструктурними об'єктами, такими як дороги, мости, лікарні, школи тощо.

Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними цілями. У цьому контексті фінансова стійкість місцевих бюджетів є не самоціллю, а інструментом забезпечення стабільного фінансування соціальної інфраструктури; створення сприятливого інвестиційного середовища; реалізації екологічних програм та зниження негативного впливу на довкілля; забезпечення соціальної справедливості та підвищення якості життя населення.

Відсутність належної фінансової стійкості унеможливорює досягнення багатьох цілей сталого розвитку, адже громади з дефіцитними бюджетами змушені обмежувати видатки на розвиток, зосереджуючи ресурси лише на фінансуванні першочергових потреб. Таким чином, інструменти підвищення фінансової стійкості місцевих бюджетів мають розглядатися через призму довгострокових цілей сталого розвитку, що забезпечує комплексний підхід до управління територіями.

Висновок з проведеного дослідження. Проведене дослідження засвідчило, що фінансова стійкість місцевих бюджетів є багатогранним явищем, на яке впливає широкий спектр економічних, соціальних, інституційних, бюджетно-фіскальних, політичних, екологічних, культурно-історичних та інших факторів. У сучасних умовах особливої ваги набуває інтеграція інструментів фінансового управління із принципами сталого розвитку, адже фінансова спроможність територіальних громад визначає не лише їх економічну

106

стабільність, а й можливості досягнення соціальної справедливості та екологічної безпеки. Запропоновані інструменти підвищення фінансової стійкості, такі як розширення власної дохідної бази, впровадження середньострокового планування, оптимізація видатків, цифровізація бюджетного процесу та залучення альтернативних джерел фінансування, довели свою ефективність у практиці розвинених країн та мають перспективи впровадження в Україні. Водночас залишаються значні ризики, пов'язані з політичною та економічною нестабільністю, воєнними діями, нерівномірністю розвитку територій, що потребує системних і комплексних підходів до зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування.

Перспективами подальших досліджень є поглиблений аналіз інструментів управління ризиками для місцевих бюджетів, оцінка впливу воєнних та поствоєнних трансформацій на фінансову стійкість громад, а також розробка практичних механізмів залучення інвестицій і міжнародної технічної допомоги для реалізації проєктів сталого розвитку на місцевому рівні. Не менш актуальним напрямом майбутніх наукових пошуків є дослідження впливу цифровізації та «зеленої» трансформації економіки на структуру доходів і видатків місцевих бюджетів.

1. Вишневецький В. П. Фінансова децентралізація та розвиток місцевих бюджетів в Україні. *Фінанси України*. 2020. № 4. С. 17–28.
2. Дядюк О. А. Управління ризиками та фінансова стабільність місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2019. № 12. С. 31–41.
3. Кравченко М. В. Фінансова спроможність територіальних громад як основа сталого розвитку. *Регіональна економіка*. 2022. № 1. С. 52–60.
4. Кузьміна І. М. Бюджетне програмно-цільове управління як інструмент підвищення ефективності місцевих фінансів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 4. С. 67–74.
5. Луніна І. О. Міжбюджетні відносини в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення. Київ : НІСД, 2019. 240 с.
6. Ляхович О. О., Дем'янчук О. В. Формування дохідної бази місцевих бюджетів та шляхи її зміцнення. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : монографія / Л. В. Мельник, Н. Б. Савіна та ін. Рівне : НУВГП, 2023. Частина 4. С. 52–88.
7. Пархоменко В. М. Бюджетна політика регіонів в умовах децентралізації. *Економіка та держава*. 2021. № 10. С. 45–49.
8. Сунцова О. О. Фіскальна політика та її вплив на розвиток регіонів. *Економіка України*. 2020. № 6. С. 40–49.
9. Стельмах Л. В. Фіскальна стійкість місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 88–97.
10. Bahl R. Intergovernmental Transfers in Developing and Transition Countries: Principles and Practice. Washington D.C. : World Bank Institute, 2000. 78 p.
11. Bird R. Fiscal Decentralization and Local Finance in Developing Countries. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 312 p.
12. Musgrave R. A. The Theory of Public Finance. New York : McGraw-Hill, 1959. 628 p.
13. Shah A. Fiscal Decentralization in Developing Countries: Scope and Challenges.

Washington D.C. : World Bank Publications, 2004. 196 p.

REFERENCES:

1. Vyshnevskiy V. P. Finansova detsentralizatsiia ta rozvytok mistsevykh biudzhativ v Ukraini. *Finansy Ukrainy*. 2020. № 4. S. 17–28.
2. Diadiuk O. A. Upravlinnia ryzykamy ta finansova stabilnist mistsevykh biudzhativ. *Finansy Ukrainy*. 2019. № 12. S. 31–41.
3. Kravchenko M. V. Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad yak osnova staloho rozvytku. *Rehionalna ekonomika*. 2022. № 1. S. 52–60.
4. Kuzmina I. M. Biudzhethne prohramno-tsilove upravlinnia yak instrument pidvyshchennia efektyvnosti mistsevykh finansiv. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky*. 2021. № 4. S. 67–74.
5. Lunina I. O. Mizhbiudzhetni vidnosyny v Ukraini: problemy ta shliakhy vdoskonalennia. Kyiv : NISD, 2019. 240 s.
6. Liakhovych O. O., Demianchuk O. V. Formuvannia dokhidnoi bazy mistsevykh biudzhativ ta shliakhy yii zmitsnennia. *Finansovo-ekonomichna polityka v konteksti innovatsiinoho rozvytku Ukrainy : monohrafiia* / L. V. Melnyk, N. B. Savina ta in. Rivne : NUVHP, 2023. Chastyna 4. S. 52–88.
7. Parkhomenko V. M. Biudzhethna polityka rehioniv v umovakh detsentralizatsii. *Ekonomika ta derzhava*. 2021. № 10. S. 45–49.
8. Suntsova O. O. Fiskalna polityka ta yii vplyv na rozvytok rehioniv. *Ekonomika Ukrainy*. 2020. № 6. S. 40–49.
9. Stelmakh L. V. Fiskalna stiikist mistsevykh biudzhativ v umovakh finansovoi detsentralizatsii. *Ekonomichniy prostir*. 2020. № 156. S. 88–97.
10. Bahl R. Intergovernmental Transfers in Developing and Transition Countries: Principles and Practice. Washington D.C. : World Bank Institute, 2000. 78 p.
11. Bird R. Fiscal Decentralization and Local Finance in Developing Countries. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 312 p.
12. Musgrave R. A. The Theory of Public Finance. New York : McGraw-Hill, 1959. 628 p.
13. Shah A. Fiscal Decentralization in Developing Countries: Scope and Challenges. Washington D.C. : World Bank Publications, 2004. 196 p.

Liakhovych O. O. [1; ORCID ID: 0000-0002-6770-7970],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Melnyk L. M. [1; ORCID ID: 0000-0003-1731-1860],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Shyrko B. F. [2; ORCID ID: 0000-0001-9430-5136],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹National University of Water Management and Environmental Engineering, Rivne

²Nadsluchanskyi Institute of National University of Water and Environmental Engineering,
Berezne

TOOLS FOR INCREASING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF LOCAL BUDGETS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

This article highlights the main problems of financing Ukraine's needs in the conditions of war and economic instability. Macroeconomic indicators

and financial security of the state budget are considered. The key factors influencing the financial system of the state are identified and the dependence of the budget on international assistance is analyzed.

Financial sustainability of local budgets represents a crucial feature of the budgetary system, reflecting its ability to function effectively amid changing economic environments, macro-financial fluctuations, and emerging threats. Under conditions of war, economic instability, migration, and growing pressure on local finances, ensuring fiscal balance and self-financing capacity of communities becomes paramount.

This article aims to substantiate the theoretical foundations of local budget financial sustainability, identify its key determinants, and systematize modern tools to strengthen local finances within sustainable development goals. The study highlights that local budget sustainability is vital for maintaining stable funding of social services, infrastructure projects, and community development. It depends on balanced revenues and expenditures, sufficient own income sources, flexible fiscal policies, financial reserves, and debt minimization. Numerous Ukrainian and foreign scholars have contributed to this topic, exploring fiscal decentralization, intergovernmental relations, program-based budgeting, and innovative financial instruments.

The analysis reveals that factors affecting financial sustainability are complex, ranging from economic conditions and demographic changes to institutional capacity and environmental challenges. Emphasis is placed on innovative financial management tools such as revenue base expansion, medium-term budgeting, expenditure optimization, municipal borrowing, and alternative financing sources, including green and social bonds. The research concludes that enhancing financial sustainability is not an end in itself but a means to ensure sustainable socio-economic development, social equity, and environmental protection at the local level.

Keywords: local budgets; financial sustainability; fiscal decentralization; sustainable development; revenue base; budget policy.

Отримано: 09 червня 2025 року
Прорецензовано: 14 червня 2025 року
Прийнято до друку: 04 липня 2025 року